

XL eksperiment: Reinvenčija radia

40. let Radia Študent

»Bitje ure, bitje srca. **Radio začne oddajati.** Zaslišimo srce tovarne – električno centralo. Utrip električne centrale izmenoma izvajajo različne skupine instrumentov ... **Radio prenaša sporočilo.** Krik fanfar se trikrat ponovi, ostro zareže v ozadje, kot naraščajoč zvok alarma. **Trenutek premora, da se sliši zvok radia;** nato se začne splošni pregled tovarniškega hrupa ... Med valovi navdušenih zvokov uho ujame melodijo *Internacionale*, močno pospešeno in okrepljeno. Poplava zvokov se prevesi v jasno, klavirsko *Internacionale* ... Pianist vstane, zapre klavir (trk), **ne v popolni tišini, temveč ob radijskih zvokih, ki so se spet pojavili ...**«

Dziga Vertov, l. 1931, Zvočna koračnica (iz filma Simfonija Donbasa)

Dejstvo, da je ruski režiser Dziga Vertov ostal znan v glavnem po svojem konceptu *kino-očesa*, ne pa tudi po konceptu *radio-očesa*, ki ga je prav tako istočasno razvijal - torej po svojih podobah in ne po zvokih v gibanju, ali pa recimo kar po predlogu o »*zvočnopredvajalni in zvočnosnemalni radijsko-kinematografski postaji (oddaljeno snemanje in oddajanje zvoka-slike)*«, ki je bila komunikacijsko v bistvu zamišljena bližje današnjem internetu, kot pa radiu ali televiziji - nas ne preseneča preveč. Kot pravi Jacques Attali na začetku svoje knjige o glasbi in hrupu: »*Zahodna vednost že petindvajset stoletij poskuša videti svet. Ni dojela, da sveta ni mogoče videti, da se ga sliši. Ne bere se ga, ampak se ga posluša.*«

Ob 40-letnici Radia Študent se je ugodno nasloniti na mnoge nekonvencionalne rabe radijskega medija, pri katerem je v zadnjih 40 (XL) letih prednjačil prav ta radio. Čeprav je šlo vedno za samoiniciativni navdih posameznikov iz različnih – še vedno komajda povezanih - generacij sodelavcev RŠ, pa so vendarle v siceršnji 'istosti' radijskega programa uspeli zapustiti pečat eksperimentalnosti. V svojem preiskovanju meja so redno presegali ozko razumevanje zgolj radijskega medija in izjemno uspešno prehajali med akterje aktualnih umetnostnih tokov. A vendar eksperiment v Kapelici nima namena orisati historično plat.

O radiu kot intermediji oz. zvezi med novimi mediji in radijem bi se seveda dalo reči marsikaj. Tukaj se bomo samo spomnili tega, da je bil radio prvotno zamišljen kot naprava za komunikacijo med dvema oziroma več uporabniki (*point-to-point*

komunikacija), recimo med ladjo in kopnim, in da je bil prvotno znan tudi kot *wireless*. V luči svojih osnovnih štirih značilnosti - interaktivnosti, fleksibilnosti, intimnosti in virtualnosti ('virtualen' v smislu, da radijski program vedno lahko le slišimo, vse 'vizualije' pa so prepuščene domišljiji poslušalca) – pa si bomo tukaj upali celo zatrditi, da je radio bolj sodoben medij od, recimo, televizije. (S pojavom spletne multimedije se Radio Študent vedno odločneje pomika k zelo stari ideji o radioteleviziji Študent, vendar vse kaže, da ta premik nikoli ne bo izpeljan do konca, oz. da nikoli ne bo obstajala nekakšna televizija Študent, ampak prej, da bo nastal nekakšen radio z sliko - torej ne radiotelevizija Študent, ampak televizija Radio Študent – kar seveda ni isto.)

Kakorkoli že, radio kot ga poznamo se bo prej ali slej spremenil, če ne v pogledu svojih tradicionalnih form in vsebin, pa gotovo v pogledu načina njihovega prenašanja. Tradicionalnemu analognemu oddajanju oz. prenašanju elektromagnetnih valov je že odzvonilo. Prihajajo nove, naprednejše tehnologije: zemeljsko Digitalno Avdio Oddajanje (DAB), satelitski Digitalni Avdio Radio Servis (DARS) in internet radio. Kmalu se ljudje ne bodo več spomnili radijskega šumenja: vse postaje bodo oddajale sterilno čisti, digitalizirani zvok. Vendar lahko predvidevamo, da eksperimentalna razsežnost radia s tem ne bo izginila. (Lahko se celo zgodi, da bo šumel bolj kot kdajkoli prej ...)

V tem smislu je ob 40. rojstnem dnevu Radia Študent smiselno zastaviti praktično raziskovalni diskurz, kjer bomo v nekaj intenzivnih dneh skušali združiti mnenja in poglede na napredne (in nazadnje!) rabe radijskega medija – ob praktični raziskujoči in osmišljeni rabi intermultimedije, ki je praviloma vedno umetniška. Želja je, da se locira bistvene vsebinske poudarke in se jih opremi s potrebno tehnologijo, ki na nek način zaživi kot najbolj naraven način delovanja sodobnega radia - intermultimedijska platforma. Tako vse vsebine beležimo / arhiviramo, neposredno prenašamo, sproti ali hitro montiramo in javno ponudimo. Nedavno posneti material je že nadaljnja možnost obdelave in kombiniranja z ravno nastajajočim. Osnovna lastnost radia je namreč čim krajši čas predprodukcije in usmerjenost v "proizvodnjo".

O intermultimedijske platformi v Kapelici torej lahko govorimo prav kot o pravi »zvočnopredvajalni in zvočnosnemalni radijsko-kinematografski postaji (oddaljeno

snemanje in oddajanje zvoka-slike)«, katero je predlagal Vertov na Prvi vsesovjetski konferenci za zvočni film, pred kakimi osemdesetimi leti. Vprašanje, ki se tukaj samo zastavlja, je seveda naslednje: Zakaj Vertovljev predlog, ki je že takrat bil tehnološko izvedljiv, še danes ni sprejet? In tu seveda vstopamo v področje ideologije in ekonomije, politike in financ; in potem posledično seveda v področje odprte izvorne kode, DIY, hekerstva, hektivizma (heking aktivizma) ter creative commons principov organiziranja (kreativnih slehernikov) - saj so ti principi vedno tudi politični, saj so klic k spremembam pogojev, kadar ti onemogočajo delovanje.

Pravijo, da živimo v družbi spektakla, v svetu zaslonov in podob ... Vprašanje ki ga mi tukaj zastavljamo pa je malce drugačno, sliši pa se zelo enostavno: *Kako pa kaj zvok?* Saj se danes proizvaja prav tako več govora, zvokov, glasbe in hrupa kot kdajkoli prej. V tem smislu se ne bomo trudili ponavljati Attalijev stavek z začetka tega teksta: *»Zahodna vednost že petindvajset stoletij poskuša videti svet. Ni dojela, da sveta ni mogoče videti, da se ga sliši. Ne bere se ga, ampak se ga posluša.«*

In se tako pogosto ne zaveda tega, da recimo med dvigovanjem operacijskega sistema Windows, preden zagleda namizje in se ji odprejo najrazličnejša okna čez katera lahko gleda mnogotere svetove, zasliši zvok, t.i. *Microsoft sound*, ki ga je ustvaril eden izmed velikih zvočnih umetnikov in eksperimentatorjev dvajsetega stoletja, Brian Eno. Prav tako kot se v glavnem ne zaveda, da se čez okno sveta ne da samo videti, ampak se ga lahko tudi posluša. Pred tem pa moramo seveda narediti en majhen korak: stopiti k oknu - in ga odpreti:

»Ko v Entuziazmu trg preplavijo industrijski zvoki vsesovjetskega parnika in ulice zapolnijo s strojno glasbo, ki spremlja orjaško, praznično parado; ko se po drugi strani zvoki vojaških zgodb, parad, zastave, rdeče zvezde, pozdravni kriki, bojna gesla, govori itn. stopijo z zvoki strojev, zvoki tekmovalnih tovarn (...) v tem ne smemo videti pomanjkljivosti, temveč resen, daljnosežni eksperiment.«